

Mirko Nikolić, *Radost Božje riječi*. Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, 2024.

Početak ovoga osvrtu na knjigu Mirka Nikolića *Radost Božje riječi* zvučat će klišejski. Naime, točno je da svećenika, isusovca, pisca Nikolića nije potrebno predstavljati jer je on poznat u hrvatskoj katoličkoj javnosti. Ipak donosim nekoliko rečenica o njemu koje sam skoro doslovce “pokupio” s raznih internetskih portala. Nakon svećeničkoga redjenja Mirko Nikolić završio je poslijediplomski studij u Parizu. Obavljao je zatim u domovini razne službe. Bio je vjeroučitelj, duhovnik u sjemeništu u Zagrebu, odgojitelj redovničkih i dijecezanskih bogoslova u Zagrebu, magister isusovačkih novaka u Splitu, ravnatelj Isusovačke klasične gimnazije u Osijeku, duhovni asistent svećenika Riječke nadbiskupije. Tijekom više godina bio je urednik časopisa *Glasnik Srca Isusova i Marijina*. P. Nikolić daje ignacijevske duhovne vježbe i seminare, drži brojna predavanja. Voditelj je isusovačke treće probacije. Vicepostulator je kauze sluge Božjega oca Ante Gabrića. Kontinuirano se bavi pisanjem. Njegove knjige obično slijede liturgijski ritam, a nadahnute su Biblijom. Jedna je od tih knjiga, vjerojatno najnovija, *Radost Božje riječi*.

Odmah bih želio riješiti jednu terminologijsku dvojbu. Autor ustrajno naziva knjigu *Radost Božje riječi*, ali i druge svoje knjige (primjerice knjigu *Ljepota Božje riječi*), “sveščićima”. Za mene je *Radost Božje riječi* knjiga, ukusnoga praktičnoga džepnoga oblika, veoma čitka, koja ima čak 335 stranica.

“Upitao” sam umjetnu inteligenciju (AI) za popis objavljenih knjiga duhovnoga pisca Mirka Nikolića. Nakon što sam morao precizirati na kojeg Nikolića mislim, dobio sam popis knjiga u dvije grupe. U prvoj grupi su tri knjige: *Nedjeljni susreti A*; *Nedjeljni susreti B*; *Nedjeljni susreti C*.

U drugoj grupi su sljedeće knjige: *Ljepota Božje riječi*; *Ljepota susreta*; *Milost susreta*; *Moliti s Biblijom*; *Moliti, ali kako*; *Radost Božje riječi*; *Radost susreta*; *Snaga susreta*. U jednom i drugom popisu knjige su poredane abecednim redom, a ne, recimo, po godini izdanja ili po zainteresiranosti čitatelja (a time i veličini naklade). Uz to, AI je ponudila više internetskih portala o raznim oblicima pastoralne angažiranosti Mirka Nikolića. Primjerice, ukazala je kako *Dubrovački vjesnik*, između ostaloga, piše: “Ovaj je jezuit od dolaska u Dubrovačku biskupiju 2022. preuzeo dužnost zatvorskog kapelana te pruža duhovnu podršku zatvorenicima.” Podsjetila je također da Katolička tiskovna agencija BK BiH donosi sadržajno vrijedan intervju s p. Nikolićem. Uz sve to, AI ukazuje na više videozapisa u kojima p. Nikolić govori “o ignacijevskim duhovnim vježbama i putu do Boga”, o misionaru Anti Gabriću. Ta dva i ostale sadržajne videozapise p. Nikolića lako je naći i pogledati izravno na portalu YouTube. AI me također podsjetila kako već postoji jedna studiozna recenzija o knjizi *Radost Božje riječi* 2024. u časopisu *Obnovljeni Život*, 79(2), str. 242–243, koju je napisao Tadija Milikić, glavni urednik toga časopisa, profesor na isusovačkom Fakultetu filozofije i religijskih znanosti u Zagrebu.

Knjiga *Radost Božje riječi*, kako ističe njezin pisac odmah u uvodu, donosi meditacije “za pashalni misterij koji obuhvaća korizmu i uskrsno vrijeme” (str. 5). Te se meditacije, pojašnjava autor, “mogu čitati kao duhovno štivo”. Družeci se s tim tekstovima, čitatelji mogu “moliti i meditirati za vrijeme euharistijskog klanjanja” (str. 7). Temelj ili, kako autor kaže, “pista” “molitve i meditacije jest Božja riječ” (str. 7).

Svaka od tih meditacija metodološki je ujednačena. Primjerice, meditacija za srijedu uskrsne osmine (str. 175–178)

ima uvodni poticaj za molitvu i četiri kratka biblijska teksta, svako iz misnoga čitanja toga dana (Dj 3,1–10). Uvodni poticaj na motivu nadahnut je također redovitim liturgijskim čitanjem. Nakon toga pisac doslovce navodi četiri isječka iz istoga čitanja dana, te svakomu tomu biblijskomu ulomku posvećuje tumačenje različitoga opsega. Neka tumačenja imaju više od jedne stranice (str. 176–177), a druga su kraća (str. 178).

U tumačenjima biblijskih tekstova knjiga *Radost Božje riječi* je jasna, pristupačna, neposredna. Pomaže čitatelju da se osobno unese u sveti tekst te da u tom tekstu prepozna sebe kakav jest i, što je možda još važnije, kakav bi mogao postati. Upravo je to cilj koji suvremena biblijska hermeneutika zahtijeva: prijelaz od razumijevanja kao načina spoznaje k razumijevanju kao načinu postojanja. Više nego za druge tekstove, to vrijedi za biblijski tekst koji ima dvostruku dimenziju. Usredotočen je na transcendentnu stvarnost i istodobno čini ljudsku osobu svjesnom duboke dimenzije svojega bića (P. Ricœur).

U tumačenjima biblijskih tekstova pisac knjige *Radost Božje riječi* izbjegao je neosobno, teorijsko tumačenje. Za njega, a to želi i za svojeg čitatelja, Božja je riječ stvaralačka, kako u stvaranju svijeta, tako i u božanskom susretu s ljudima u njihovim radostima i teškoćama. Autor ne kaže izravno, ali je iz njegovih komentara očito važno načelo naviještanja. Naime, u vezi s Božjom riječi, čitanoj ili govorenoj, vrijedi također teološko pravilo da milost pretpostavlja narav. Božja je riječ ustvari najprije izvan nas, *extra nos*. Tek kada ju slušatelj ili čitatelj osobno prihvate, osobno prigrlje, ona će zauzeti mjesto u njima, u nama, *in nobis*. Budući da je stvaralačka, djelovanje Božje riječi u osobi postaje poput novoga stvaranja.

Ako govorim o autorovu tumačenju biblijskoga teksta, time već govorim o

njemu kao egzegetu. Biblijski stručnjaci rekli bi da je pristup tekstu p. Nikolića sinkronijski. Autor je našao svojstven put u interpretaciji Biblije te je time implicitno, praktično, bez isticanja, u skladu s poviješću egzegeze, koja je metodološki sustavna i slijedi dosljedno interpretacijske metode i hermeneutička načela.

Od židovskih metoda (midraš, halaha, hagadah, pešer) s početka kršćanstva, novomu Putu (Dj 9,2; 18,25; 19,9.23; 22,4; 24,14.22) omiljen je bio pešer, koji je u kršćana imao, razumije se, kristološki okvir. Origen je već razlikovao književni (literarni) i duhovni smisao biblijskoga teksta. Među kršćanima nastale su različite interpretacijske škole. Antiohijska se škola priklanja literarnomu smislu, a aleksandrijska je sklonija raspoznavati u biblijskom tekstu duhovni smisao. Patrističke škole tumače biblijski tekst otkrivajući u njemu četiri smisla: književni (literarni), alegorijski, moralni i anagogijski (eshatološki). Toma Akvinski, slično prethodnima, prepoznaje u biblijskom tekstu dva smisla: literarni i duhovni, a za duhovni ističe tri smisla: alegorijski, moralni i anagogijski (usp. STh 1,10).

Ipak, za jasniji uvid u egzegetsko usmjerenje p. Nikolića u njegovu djelu *Radost Božje riječi* čitatelju će najviše pomoći tekst dokumenta Papinske biblijske komisije *Tumačenje Biblije u Crkvi* (hrvatsko izdanje 2005.). Taj dokument opisuje različite pristupe i metode koji se koriste u suvremenoj interpretaciji Biblije te ukazuje na njihove mogućnosti i ograničenja. Dokument, koji je nastao u katoličkom egzegetskom ambijentu, objeručke su prihvatile i protestantske zajednice. U egzegezi danas, dokument je izričit, veoma je zastupljena znanstvena povijesno-kritička metoda. Ta metoda ima trostruko načelo: povijesno (nastoji otkriti povijesne procese koji su u pozadini nastanka

biblijskih tekstova); kritičko (služi se znanstvenim kriterijima, što je moguće objektivnijima, bez apriornih sudova); analitičko (istražuje biblijski tekst na istovjetan način kako bi istraživala bilo koji drugi drevni tekst). Takvoj metodi danas se priznaje nezamjenljiva vrijednost, ali ona ipak nije dostatna budući da se dijakronijski zaustavlja na smislu teksta u povijesnim okolnostima njegova nastanka.

Većina velikih suvremenih svjetskih biblijskih komentara (usp. Herder), dijakronijskim pristupom biblijskom tekstu, primjenjuje povijesno–kritičku metodu. U ovom kontekstu moram spomenuti imponirano tematsko egzegetsko djelo koje se dosljedno služi znanstvenom povijesno–kritičkom metodom. To, među egzegetima, nezaobilazno djelo predstavlja neku vrstu biografije zemaljskoga, historijskoga Isusa, a rezultat je znanstvenosti i marljivosti američkoga egzegeta katoličkoga svećenika Johna P. Meiera. Njegov “biografski” niz od pet knjiga, na više tisuća stranica, ima naslov *A Marginal Jew: Rethinking the Historical Jesus* (1991., 2016.). Taj Meierov “magnum opus” (B. D. Ehrman) papa Benedict XVI. naziva “modelom povijesno–kritičke egzegeze, u kojem jasno izranjaju značaj, ali i granice, te metode” (*Isus iz Nazareta*).

Tumačenje Biblije u Crkvi opisuje također niz interpretacijskih metoda, tzv. sinkronijskoga pristupa, u traženju smisla biblijskoga teksta za suvremenog čitatelja. Egzegetima su na raspolaganju metode literarne analize: retorička, narativna i semiotička. Pristupi utemeljeni na tradiciji (kanonski, rabinski, pristup povijesne učinkovitosti teksta) imaju u vidu suodnose biblijskih tekstova. Naime, samo kao cjelina biblijski tekstovi predstavljaju svjedočanstvo jedne velike tradicije. Pristupi humanističkih znanosti (sociološki, antropološki, psihološki i psihoanalitički) ne zapostavljaju činje-

nicu da biblijski tekst, premda Božja riječ, nosi psihološke uvjetovanosti različitih autora njezinih pojedinačnih spisa, kao i povijesnih okolnosti u kojima su nastali.

Tumačenje Biblije u Crkvi, vjerojatno više od bilo kojega drugoga teksta o biblijskoj interpretaciji, pomoći će čitatelju u “detektiranju” egzegetskoga usmjerenja autora knjige *Radost Božje riječi*. Naime, u svojim završnim točkama Dokument piše o aspektima koji su karakteristični za katoličku interpretaciju Biblije i o mjestu koje tumačenje Biblije zauzima u životu Crkve. Cilj koji nastoji postići egzeget, koji slijedi katoličku interpretaciju, trostruk je. To su aktualizacija biblijskoga teksta, njegova inkulturacija, te služenje biblijskim tekstom na način kako bi njegova poruka dospjela do uma i srca onih kojima je upućena. Katolička interpretaciju Biblije dolazi do izražaja osobito u liturgiji, ali također kao *lectio divina* te u raznim oblicima pastoralnoga naviještanja. U svemu tome Dokument potiče njegovanje ekumenske otvorenosti.

Sljedbenici katoličke interpretacije Svetoga pisma ne služe se izravno dijakronijskim pristupom. Ipak smatraju kako moraju biti informirani o ishodišta toga pristupa. Osobito nastoje biti u toku o aktualnim znanstvenim egzegetskim ishodištima povijesno–kritičke metode.

Svima koji se bave Biblijom, a možda osobito sljedbenicima katoličke interpretacije biblijskoga teksta, u koje po mojoj osobnoj prosudbi spada p. Nikolić, beskompromisno je stalo do toga da imaju pred sobom pouzdan biblijski tekst, bez ikakvih pogrešaka koje su se tijekom, često dramatičnoga, putovanja kroz povijest mogle eventualno infiltrirati u biblijske manuskripte, papiruse i kodekse. Načelo *errare humanum est* odnosi se i na bogoduhi tekst. Za pouzdanost biblijskoga teksta brinu se znan-

stvenici rigorozne znanosti biblijske tekstualne kritike. Ti obrazovani i radini muškarci i žene priredili su izvrsna pouzdana kritička izdanja teksta Staroga i Novoga zavjeta. Zahvaljujući njima, vjerujem da ni autora knjige *Radost Božje riječi* p. Nikolića ni na trenutak nije mučio trn sumnje u autentičnost biblijskoga teksta dok ga je tumačio za svoje čitatelje.

Pisac ovoga osvrtu čestita autoru knjige *Radost Božje riječi*. Pri tom ga raduje činjenica što je Nikolićevo djelo na egzegetskim valovima katoličke biblijske interpretacije. U skladu s Isusovim riječima “Duc in altum!” (Lk 5,4), neka knjiga Mirka Nikolića *Radost Božje riječi* plovi na navjestiteljskim molitvenim i meditativnim dubinama i širinama!

Pero Vidović

Ivan Platovnjak. *Preobrazba bolečine: Skupaj na poti žalovanja*. Ljubljana: Založba Dravljje, 2025.

This book on mourning raises a very important topic, one that is probably the most neglected topic in modern life. Today we are reluctant to hear about ageing, illness and death, and we delude ourselves into thinking that “50 is the new 30”, as if such incantations and whims could protect us from that which we fear. Life has an end, the body starts to fail, the skin starts to wrinkle despite creams and diets. For this reason it is both valuable and essential that we now have before us these chapters on the pain of grieving, written with clarity and honesty. Some things in life are inevitable, and regardless of how hard we try, we cannot be fully prepared for them. They strike us at our core, and in those moments, it appears as though they will never pass. The author of this book, a professor at the Faculty of Theology at the University of Ljubljana, wishes to

help us on this journey and to stand at our side. He offers exercises and methods for navigating the twists and turns of the journey, guiding us to confront the pain rather than avoid it. When we run from pain, we are unwittingly prolonging the time of suffering. Meanwhile, our entire being feels our loss and struggles with it, but because the mind turns itself away, it prevents the body from fully confronting our grief. Many health problems can result from prolonged or unacknowledged mourning, characterized by increased stress levels or even chronic stress. Many dark, negative thoughts can emerge from situations in which we have lost someone close to us—someone we were deeply attached to and powerless to keep by our side. Many adult behaviours demonstrate traits that are rooted in early experiences of loss or abandonment, such as clinging, feeling lost or empty, experiencing profound helplessness and distress.

In this book, you will be invited to go along the path of mourning and to train yourself for the process of grieving, which, to be sure, is always unjust: it takes away someone you need. You will learn the following: how to find a way to address the injustice, if this is how you feel about the loss; to express your anger and frustration constructively; to understand how the loss has affected you; to learn to live with difficult feelings of loneliness, abandonment and even meaninglessness; and finally, you will learn how you can open yourself to new life and God’s presence.

The book also includes a chapter for those who wish to learn to express their condolences and offer support to one who has suffered a loss. Many who are undergoing a period of grieving say that they have lost most of the friends and acquaintances that they had before the death of a loved one. Many claim to finally have realized who their true